

تأثیر عوامل اجتماعی و جمعیتی بر گرایش های سیاسی دانش آموزان دبیرستان های دولتی رودهن

دکتر خلیل میرزایی*، فاطمه جعفری**

چکیده: هدف پژوهش حاضر شناخت تأثیر عوامل اجتماعی و جمعیتی بر گرایش های سیاسی دانش آموزان شهر رودهن است به هفت فرضیه با متغیرهای مستقل خانواده، گروه، همسالان، مدرسه، دبیران، مدیران، تلویزیون، ماهواره، اینترنت، مطبوعات، سن، جنس و متغیر وابسته ی گرایش سیاسی می پردازد. این پژوهش با روش توصیفی اجرا شد و روش نمونه گیری آن نمونه گیری متناسب با حجم بوده است. ابزار این پژوهش یک پرسشنامه پژوهشگر ساخته شامل ۱۷ پرسش و ۲۵ گویه است پایایی این ابزار با استفاده از پایایی باز آزمایی محاسبه شد و میزان آن ۰/۷۵ درصد است، برای به دست آوردن اعتبار نیز از اعتبار صوری و محتوا استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده ها از آماره های توصیفی میانگین، میانه، نما و نمودارهای ستونی و میله ای و برای آزمون فرضیه ها از آزمون های رگرسیون خطی، پیرسون، تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است. نتایج به درست آمده عبارت اند از:

- ۱- بین گرایش سیاسی خانواده ی دانش آموزان، گروه همسالان، موضوعات کتاب درسی، نوع برخورد مسؤولان و دبیران و گرایش سیاسی دانش آموزان، در سطح ۹۹ درصد رابطه معناداری وجود دارد.
 - ۲- بین نوع برنامه های ترجیحی در تلویزیون و ماهواره و گرایش سیاسی در سطح ۹۵ درصد و بالاتر تفاوت معنی داری وجود ندارد.
 - ۳- بین دختران و پسران در زمینه ی گرایش سیاسی در سطح ۹۵ درصد تفاوت وجود دارد.
 - ۴- بین سن و گرایش سیاسی دانش آموزان در سطح ۹۵ درصد رابطه ی معناداری وجود ندارد.
- در ضمن برای بررسی تأثیر کل متغیرهای منظور شده بر گرایش سیاسی از تحلیل رگرسیون استفاده شد که بر اساس وزن بتا به ترتیب متغیر های مستقل خانواده، گروه همسالان، مدرسه، دبیران، مدیران، کتاب های درسی روی متغیر وابسته ی گرایش سیاسی تأثیر دارند.

کلید واژه ها: گرایش سیاسی، عوامل جمعیتی، عوامل اجتماعی، دانش آموزان

* استادیار جامعه شناسی و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن
* کارشناس ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

مقدمه

جامعه شناسی سیاسی از شاخه‌های نسبتاً جوان تر علم اصیل جامعه شناسی است که به پدیده های سیاسی نظر دارد. پژوهشگر در بررسی جامعه شناسی سیاسی می تواند سطوح متفاوتی از تحلیل را برای کار خود برگزیند. سطوح تحلیل وی می تواند فرد؛ رفتارهای وی، نیروها؛ گروه های اجتماعی؛ تأثیر آنها بر سیاست یا رفتارهای سیاسی وی باشد که امروزه رفتارشناسی نامیده می شود. جامعه شناسی سیاسی به بررسی رفتارهای سیاسی می پردازد. یکی از حوزه های جامعه شناسی که واحد تحلیل آن فرد است، بررسی گرایش سیاسی افراد است. گرایش سیاسی یکی از مهم ترین مسایلی است که کشورهای جهان با آن رو به رو هستند. گذر ایام این موضوع را به اثبات رسانده که مصلحت دولت و دولتمردان از مصلحت مردم و جامعه جدا نیست و مطالعه عوامل تداوم بخش گرایش سیاسی را روشن ساخته است که این گرایش در روند سیاست گذاری، شرط لازم برای کسب مشروعیت است. دانش آموزان قشر جوانی به حساب می آیند که آینده ی هر کشور را رقم می زنند و گرایش سیاسی آنها و عوامل شکل دهنده و مؤثر بر این گرایش عاملی بسیار مهم برای تعیین آینده ی سیاسی هر کشور محسوب می شود. بنابراین، در این پژوهش سعی خواهیم کرد که گرایش های سیاسی دانش آموزان و عوامل تأثیرگذار بر آن را با بهره گیری از ابزارهای علمی مورد بررسی قرار دهیم.

بیان مسئله

در این تحقیق تلاش شده است عوامل اجتماعی و جمعیتی مؤثر بر گرایش های سیاسی دانش آموزان مورد مطالعه قرار گیرد. یکی از مسایل مهمی که در کشور ایران مطرح است، بحث مشارکت سیاسی دانش آموزان در فرایند تصمیم گیری است، اما به نظر می رسد که دانش آموزان ایرانی سهم متفاوتی در فرایند مشارکت سیاسی بر عهده دارند. در قانون ایران، سن مشارکت سیاسی ۱۶ سال است. با توجه به این که دانش آموزان هنگام ورود به دبیرستان ۱۴ ساله هستند، ابتدا نحوه ی مشارکت آشنا می شوند و پس از گذشت حدود دو سال می توانند در فرایند تصمیم گیری سیاسی دخالت کنند. عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش های سیاسی دانش آموزان مدارس دولتی رودهن به دو دسته تقسیم می شود: (۱) عامل اولیه و (۲) عامل ثانویه. عامل اولیه همان خانواده است که بر گرایش سیاسی دانش آموزان تأثیر می گذارد. خانواده شامل کلیه کسانی است که از بدو تولد با فرد زندگی می کنند، از قبیل پدر، مادر، برادر، خواهر،

اقوام نزدیک و دوستان. کوچک ترین حرکات، تفکرات و نظرات این افراد بر بالا بردن سطح آگاهی و شعور سیاسی دانش آموزان تأثیر می گذارد و می تواند موجب ایجاد گرایش های سیاسی متفاوتی شود.

عامل ثانویه شامل گروه، محیط اجتماعی، نظام آموزشی از جمله مدارس و همکلاسی هاست که نقش مهم و مؤثری در گرایش سیاسی دانش آموزان دارد.

محیط اجتماعی شامل جامعه است و به تأثیر روزنامه ها و مجلات، رادیو و تلویزیون اشاره دارد. مدرسه محل آموزش و پرورش رسمی است و دولت ها برای تربیت نیروی انسانی مورد نیاز جامعه از آن استفاده می کنند. بنابراین، در پژوهش حاضر این پرسش مطرح است که خانواده، گروه همسالان، مدرسه، نوع برنامه تلویزیون، ماهواره، سن، جنس چه تأثیری بر گرایش های سیاسی دانش آموزان دارند؟

اهمیت و ضرورت پژوهش

در این پژوهش تلاش شده است که عوامل اجتماعی و جمعیتی مؤثر بر گرایش های سیاسی دانش آموزان مورد مطالعه قرار گیرد. بیش از یک سوم جمعیت کشور ما را دانش آموزان تشکیل می دهند. بنابراین، شناخت گرایش های سیاسی دانش آموزان به علت قرار داشتن در دوره ی نوجوانی و آسیب پذیری فرهنگی این قشر و وابستگی توسعه ی اقتصادی، سیاسی و آینده ی کشور به این نیروها یکی از الزامات هر کشوری است. ویژگی هایی چون تحول پذیری، قابلیت انعطاف و تطابق جوانان باعث شده است که در کشورهای در حال توسعه آموزش این نیروی عظیم عمده ترین عامل مؤثر بر آینده کشور باشد و در صدر برنامه های ملی و توسعه ای آن قرار بگیرد. بنابراین، مطالعه ی گرایش سیاسی آنها می تواند برای مهندسی و برنامه ریزی درست، لازم و مهم باشد.

چهارچوب نظری

در بحث نظری، آرا و نظریه های تعدادی از متفکران و جامعه شناسانی که با موضوع پژوهش رابطه بیشتری داشته، مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته و تلاش شده است از افکار متخصصان و اندیشمندی استفاده شود که پژوهش ها و اندیشه هایشان هم الهام بخش کار پژوهشی است و هم در آشکارسازی ابعاد گوناگون مسئله ی پژوهش، گزینش چهارچوب نظری، ساختن

چهارچوب تحلیلی و تبیین ابعاد و شاخص‌ها پژوهشگر را یاری کنند (کیوی، کامپنهود، برگرفته از نیک گهر، ۱۳۷۱: ۱۴۵-۱۰۱). در این مطالعه از بین نظریه‌های مطرح شده از نظریه کالینز، هابرماس، کان و بلاو به دلیل چهارچوب نظری مناسبی که برای سنجش گرایش سیاسی دانش‌آموزان در اختیار گذاشته‌اند، بیستر استفاده شده است.

کالینز بیان می‌کند که برای ورود به تعامل و ایجاد کنش متقابل بین افراد باید منبع و مناسکی وجود داشته باشد. به نظر کالینز، مناسک نیرو دهنده ی عاطفی کنش متقابل است. او همچنین از دو منبع اساسی نیز نام می‌برد که عبارت‌اند از سرمایه‌ی فرهنگی و انرژی عاطفی که منبع کنش متقابل افراد هستند. بنابراین، از نظر کالینز انرژی‌های عاطفی منشأ مهم تعاملات در زنجیره‌های مناسک است. دسترسی به برخی از منابع موجب می‌شود که افراد با استفاده از آنها دست به کنش متقابل بزنند. با توجه به اینکه مردان بیش از زنان به این منابع دسترسی دارند و دارای امکان عمل بیشتری نیز هستند، گرایش مردان و زنان به فعالیت‌های سیاسی با هم تفاوت دارد. سن، یکی از عواملی است که انسان با طی کردن آن، منابع و انرژی عاطفی لازم برای عمل را کسب کند.

استفاده از وسایل ارتباطی و رسانه‌های جمعی مانند رادیو، تلویزیون، ماهواره، مطبوعات، نوع برنامه، وسایل ارتباطی، داشتن خانواده ی سیاسی، عضویت در انجمن‌ها، داشتن همسالان و کتاب‌های درسی از جمله منابع فرهنگی هستند. از نظر کالینز، این منابع ذخیره ی فرهنگی مردم به شمار می‌روند و به دارندگان آن‌ها برای اجرای فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی موقعیت بهتری می‌بخشند. با توجه به نظریات کالینز می‌توان فرضیه ی زیر را استنتاج کرد.

۱- گرایش سیاسی تابعی از مناسک فعالیت‌های سیاسی است.

هابرماس میان نظام و زیست‌جهان تفکیک قائل می‌شود. اما آن دو را لازم و ملزوم یکدیگر می‌داند. هابرماس میان کنش ارتباطی و گفتمان را نیز از هم تفکیک می‌کند. از نظر او، کنش ارتباطی به معنای تعامل روزمره ی آدمیان است. این تعامل مبتنی بر پذیرش غیر انتقادی هنجارها، کردارهای اجتماعی و نظام‌های روزمره است و گفتمان عبارت است از: استدلال آگاهانه و طرح ادعا در مورد گفته‌ها (اباذری، ۱۳۷۷، ص ۷۵). با توجه به مفهوم حوزه ی عمومی در نظریه هابرماس قضیه زیر استنتاج می‌شود.

۲- گرایش سیاسی به بحث و گفتگوی آزاد سیاسی و ترویج فرهنگ گفتمان بستگی دارد.

با توجه به نظریه کان، مفهوم "خودمداری" از طریق جامعه‌پذیری توسعه می‌یابد. انسان‌ها از

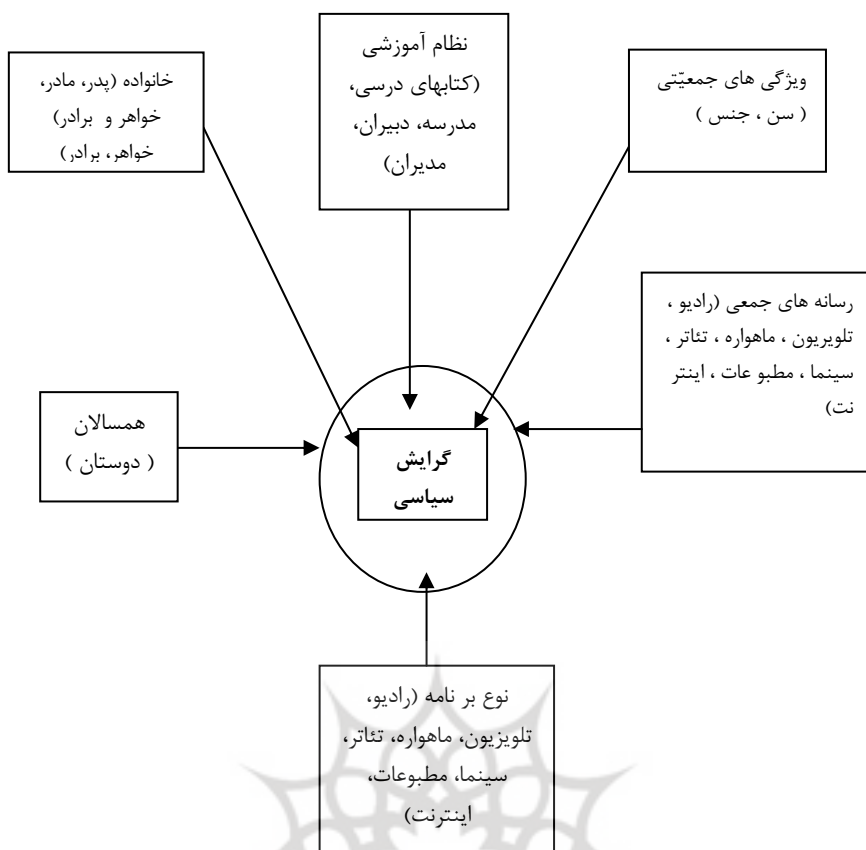
طریق جامعه پذیری مجموعه ی نسبتاً ثابتی از معانی و گرایش ها را کسب می کنند. جامعه پذیری سیاسی ترکیبی از مکانیسم، روندها و نهادهای گوناگون است. عوامل اصلی جامعه پذیری سیاسی عبارت اند از: خانواده، آموزش، همسالان، رسانه های جمعی، نمادهای سیاسی و... با توجه به نظریات کان و عقاید وی درباره ی نظریات جامعه پذیری سیاسی، قضیه زیر را می توان نتیجه گرفت:

۳ - بین میزان سیاسی بودن نهاد خانواده، دوستان، همسالان و گرایش سیاسی هر فرد رابطه معناداری وجود دارد.

براساس نظریه ی بلاو، پیوند اجتماعی زمانی حفظ و تقویت می شود که افراد در مقابل آن پاداش بگیرند. پاداش محرک کنشگران به گرایش سیاسی و رفتار سیاسی است و اگر ناکافی باشد، رشته ی هم گروهی سست یا از هم گسیخته می شود. از نظریه ی بلاو می توان فرضیه زیر را استنتاج کرد.

۴ - هر چه افراد در برابر فعالیت سیاسی خود پاداش بیشتری بگیرند، احتمال گرایش آنان به این نوع، بیشتر می شود. پس بین دریافت پاداش و گرایش سیاسی رابطه وجود دارد. با توجه به موارد مذکور در آرای اندیشمندان گوناگون و مطالعات مقدماتی می توان الگوی نظری زیر را در خصوص عوامل مؤثر بر گرایش سیاسی ترسیم کرد:

فرضیه های پژوهش

- ۱- بین گرایش سیاسی خانواده و گرایش سیاسی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
- ۲- بین گرایش گروه همسالان و گرایش سیاسی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
- ۳- بین مطالب کتاب های درسی، نوع برخورد مسئولان و دبیران و گرایش سیاسی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
- ۴- بین برنامه های تر جیحی در تلویزیون و گرایش سیاسی دانش آموزان تفاوت وجود دارد.
- ۵- بین برنامه های تر جیحی در ماهواره و گرایش سیاسی دانش آموزان تفاوت وجود دارد.
- ۶- بین سن دانش آموزان و گرایش سیاسی آنان رابطه وجود دارد.
- ۷- بین جنسیت دانش آموزان و گرایش سیاسی آنان تفاوت وجود دارد.

پیشینه ی پژوهش

برادی و وربا^۱ از داده هایی که حاصل بررسی دو مرحله فعالیت داو طلبانه مردم آمریکا بود استفاده کردند. مرحله اول شامل ۱۵۰۰۰ مصاحبه تلفنی با نمونه تصادفی مردم آمریکا در طی شش ماه آخر ۱۹۸۹ بود. آنها در بهار ۱۹۹۰ با یک خرده مجموعه ۲۵۱۷ نفری از ۱۵۰۰۰ پاسخ های انتخاب شده ی اصلی برای مطالعه ی مشارکت سیاسی در آمریکا مصاحبه هایی شخصی انجام دادند. محققان فوق در این پژوهش یک الگوی منبعی برای مشارکت سیاسی تهیه کردند و منابع زمان، پول و مهارت های مدنی را مورد بررسی قرار دادند. این مهارت ها نه تنها در اوایل زندگی به دست می آیند، بلکه در مجموعه نهادهای غیر سیاسی دوره ی جوانی نیز توسعه می یابند. این منابع به صورتی متفاوت در میان گروه هایی که دارای پایگاه های اقتصادی - اجتماعی مختلف هستند توزیع شده اند. این دو مرحله ی تحقیق میدانی نشان داد که این منابع یاد شده تأثیر زیادی بر کل فعالیت های سیاسی دارند.

برادی و وربا نقش منابع زمان، پول و مهارت های مدنی بر مشارکت سیاسی مردم آمریکا را مورد بررسی قرار داده اند. آنها با تشخیص منابع در سطح کلی، منابعی را که منجر به سیر قهقراپی مشارکت می شود یا زمینه ی حرکت به سوی فعالیت های سیاسی را فراهم می کنند شناسایی کردند. هر یک از منابع با پایگاه های اقتصادی اجتماعی و ویژگی های دیگر رابطه متفاوتی دارند. پول و انواع مهارت های مدنی با پایگاه های اقتصادی و اجتماعی رابطه نزدیکی دارند (برادی، وربا ۱۹۹۵، ص ۲۷۲ - ۲۷۱).

داود عبدالهی در سال ۱۳۷۹ در پایان نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «بررسی تطبیقی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی دانشجویان» به مسئله ی مشارکت سیاسی می پردازد. روش تحقیق وی پیمایشی بوده و هدف او پاسخ دادن به پرسش های روزانه ی دانشگاه های دولتی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری شهرستان اردبیل است. شیوه ی نمونه گیری اتفاقی بوده و دلیل آن را عدم دسترسی به آمار مربوط به دانشجویان می داند. وی تعداد نمونه خود را با استفاده از فرمول کوکران انتخاب کرده و نتایج زیر را به دست آورده است:

۱- بین گرایش سیاسی خانواده ی دانش آموزان، گروه همسالان، موضوعات کتاب درسی، نوع برخورد مسؤولان، دبیران و گرایش سیاسی دانش آموزان، در سطح ۹۹ درصد رابطه معناداری

وجود دارد.

۲- بین نوع برنامه های ترجیحی در تلویزیون و ماهواره و گرایش سیاسی در سطح ۹۵ درصد و بالاتر تفاوت معنی داری وجود ندارد.

۳- بین دختران و پسران در زمینه ی گرایش سیاسی در سطح ۹۵ درصد تفاوت وجود دارد.

۴- بین سن و گرایش سیاسی دانش آموزان در سطح ۹۵ درصد رابطه ی معناداری وجود ندارد.

روش شناسی پژوهش

در این پژوهش از روش توصیفی استفاده شده است، زیرا پژوهش توصیفی به پدیده هایی می پردازد که به صورت طبیعی رخ می دهند و در آن هیچ نوع دستکاری آزمایشی صورت نمی گیرد (میرزایی، ۱۳۸۸، ص ۷۵). در این پژوهش نیز مطالعه در شرایط طبیعی و بدون دستکاری آزمایشی و با هدف فرضیه آزمایی صورت گرفته است. فرضیه های مطرح شده حاصل مطالعه ی مقدماتی و برآمده از چهارچوب نظری بودند.

- جامعه ی آماری

جامعه ی آماری در این پژوهش، شامل کلیه ی دانش آموزان دبیرستان های دولتی شهر رودهن از هر دو جنس و تمامی مقاطع تحصیلی بوده است، تعداد دانش آموزان دبیرستانی شهر رودهن ۱۰۰۰ نفر در سال تحصیلی ۸۸-۸۷ است که در آموزشگاه های دوره ی متوسطه این شهر مشغول به تحصیل هستند.

- ابزار پژوهش

در این پژوهش، پژوهشگر برای جمع آوری داده و سنجش، از پرسشنامه ای متشکل از ۴۲ سؤال استفاده کرده است. گویه های مربوط به متغیر وابسته براساس مقیاس لیکرت طراحی شده اند و گویه های طراحی شده دیگر مربوط به متغیرهای مستقل خانواده، گروه همسالان، کتاب های درسی، مدرسه، دبیران، مدیران، تلویزیون، رادیو، ماهواره، مطبوعات، سن، جنس، و متغیر وابسته ی گرایش سیاسی بوده اند به این صورت عملیاتی شده اند: (۱) رسانه ها: در این پژوهش رسانه به ابزارهایی نظیر تلویزیون، مطبوعات، اینترنت، ماهواره و رادیو گفته می شود. (۲) نوع برنامه های تلویزیونی: در این پژوهش نوع برنامه ها به هفده گزینه از علمی، تاریخی،

سرگرمی، تفریحی، عشقی - عاطفی، کنسرت، شو، خبری، ورزشی، سکسی (جنسی)، تا تخیلی، پلیسی، جنایی، جاسوسی، سیاسی، هنری، جنگی، رزمی، وسترن و سایر را در برمی گیرد. اینترنت: نحوه استفاده از اینترنت شامل هشت گزینه اعم از علمی، تاریخی، سرگرمی، تفریحی، عشقی - عاطفی، کنسرت، شو، خبری، ورزشی، سکسی (جنسی)، تا تخیلی، پلیسی، جنایی، جاسوسی، سیاسی، هنری، جنگی، رزمی، وسترن و سایر است. برنامه ی ماهواره: در این پژوهش برنامه ی ماهواره از طریق ۱۵ گزینه سنجیده می شود که عبارت اند از علمی، تاریخی، سرگرمی، تفریحی، عشقی - عاطفی، کنسرت، شو، خبری، ورزشی، سکسی (جنسی)، تخیلی، پلیسی، جنایی، جاسوسی، سیاسی، هنری، جنگی، رزمی، وسترن و سایر. جنس: در اینجا منظور از جنس تعریف زیست شناختی آن است و به دو جنس مرد وزن گفته می شود. سن: در این پژوهش دانش آموزان ۱۶ تا ۱۴ سال بررسی می شوند. خانواده: در اینجا به واحد ی گفته می شود که دانش آموزان در آن زندگی می کنند شامل پدر و مادر، خواهر، برادر و به طور همه ی کلی افرادی است که در پرونده ثبت نامی دانش آموزان به رسمیت شناخته شده اند. مدرسه: در این پژوهش به کلیه ی مدرسه های دولتی مقطع متوسطه شهر رودهن گفته می شود. گرایش سیاسی: گرایش سیاسی براساس شاخص های شناختی، عاطفی، رفتاری سنجیده می شود. دبیران، به کلیه ی دبیران مقطع متوسطه شهر رودهن گفته می شود. گروه همسالان: شامل کلیه ی همسالان مقطع متوسطه است که با آزمودنی ها روابط دوستانه داشته اند.

اعتبار و پایایی ابزار

در این پژوهش برای بررسی اعتبار از دو روش اعتبار صوری و اعتبار محتوا استفاده شد. در اعتبار صوری از آزمودنی ها خواسته شد در خصوص گویه های ابزار تحقیق و مناسب بودن آنها نظر دهند و برخی از گویه ها براساس نظرات آنها اصلاح شد؛ در مورد اعتبار محتوا نیز ابتدا محتوای نظریه ها در قالب جدول خلاصه ی نظریه ها ترسیم و سپس گویه ها با آن متناسب شد. برای سنجش پایایی از روش بازآزمایی استفاده شده است و با دو اجرا در فاصله ی زمانی یک ماهه ضریب همبستگی پیرسون محاسبه شد که میزان آن ۰/۷۵ و نشان دهنده ی پایایی بالای ابزار است.

نمونه و روش نمونه گیری پژوهش

حجم جامعه ی این پژوهش ۱۰۰۰ نفر بود که براساس دستورات عمل محاسباتی ذکر شده در کتاب «پژوهش، پژوهش گری و پژوهش نامه نویسی» (میرزایی، ۱۳۸۸: ۱۷۱) حجم نمونه برابر با ۲۸۶ نفر انتخاب شد، این نمونه بر اساس ضریب اطمینان ۰/۹۵ درصد و ضریب دقت ۵/۰٪ محاسبه شده است. در این پژوهش از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای متناسب با حجم استفاده شده است.

یافته ها

در پژوهش حاضر جامعه ی مورد نظر با روش نمونه گیری متناسب با حجم و ابزار پرسشنامه مورد مطالعه گرفته است. همان گونه که جدول شماره ۱ نشان می دهد تعداد آزمودنی ها ۲۸۶ نفر بوده که از این میان ۱۲۶ نفر (۴۵/۵ درصد) آنها مرد و ۱۵۱ نفر (۵۴/۵ درصد) زن بوده اند؛ میانگین سنی آزمودنی ها ۱۶ سال، حداقل سن ۱۴ و حداکثر سن ۱۹ سال بوده است؛ تعداد دانش آموزانی که در این پژوهش از آنها استفاده شد، به تفکیک مدرسه و رشته که عبارت اند از: ۵۴ نفر (۱۹/۵ درصد) از مدرسه محدثه، ۶۶ نفر (۲۳/۸ درصد) از مدرسه طالقانی، ۷۲ نفر (۲۶ درصد) از مدرسه رهی معیری، ۵۴ نفر (۱۹/۵ درصد) از مدرسه ابن سینا، ۳۱ نفر (۱۱/۲ درصد) از مدرسه مبتکران؛ از مجموع این دانش آموزان ۳۵ نفر (۱۲/۶ درصد) در پایه ی دوم انسانی، ۳۸ نفر (۱۳/۷ درصد) در پایه ی سوم انسانی، ۴۴ نفر (۱۵/۹ درصد) در پایه ی دوم ریاضی، ۴۵ نفر (۱۶/۲ درصد) در پایه ی سوم تجربی مشغول به تحصیل بوده اند.

جدول شماره ۱: ارتباط بین متغیر های مستقل و آماره های توصیفی

متغیرهای مستقل	فراوانی	درصد
جنس	۲۷۷	۱۰۰٪
سن	۲۷۳	۹۸/۶ درصد
مدرسه	۷۲	۲۶ درصد
رسانه ترجیحی	۱۱۱	۴۰ / ۵ درصد
اینترنت	۸۶	۳۱ درصد
تلویزیون	۶۳	۲۲/۷ درصد
دبیران	۲۷۳	۹۷/ ۸ درصد
نوع برنامه	۱۰۲	۴۰/۶ درصد

۲۷۶	۹۹/۶ درصد	رادیو
۲۷۲	۹۸/۲ درصد	دوستان
۲۷۴	۹۸/۹ درصد	مطبوعات
۲۷۴	۹۸/۹ درصد	کتاب های درسی
۲۷۶	۹۹/۶ درصد	خانواده

برای سنجش رابطه ی متغیرهای مستقل خانواده، گروه همسالان، تأثیر کتاب، دبیران، مسؤلان، سن با گرایش سیاسی از ضریب همبستگی پیر سون استفاده شده که نتایج حاصل در جدول شماره ی ۲ گزارش شده است.

جدول شماره ی ۲: نتایج رابطه ی بین متغیر های مستقل خانواده، گروه همسالان، کتاب، مسؤلان، سن و دبیران و متغیر وابسته ی گرایش سیاسی

متغیرهای مستقل	متغیر وابسته	میزان همبستگی پیر سون	معنی داری
خانواده	گرایش سیاسی	۰/۴۳۵	۰/۰۰۰
گروه همسالان	گرایش سیاسی	۰/۴۴۸	۰/۰۰۰
تأثیر کتاب، دبیران و مسؤلان	گرایش سیاسی	۰/۴۰۳	۰/۰۰۰
سن	گرایش سیاسی	-۰/۱۲۶	۰/۰۳۷

همان گونه که جدول شماره ی ۲ نشان می دهد، بین گرایش سیاسی خانواده، گروه همسالان، موضوعات کتاب درسی، نوع برخورد مسؤلان، دبیران و گرایش سیاسی دانش آموزان در سطح اطمینان ۹۹ درصد و بالاتر رابطه ی معناداری وجود دارد. بین سن دانش آموزان و گرایش سیاسی آنان در سطح اطمینان ۹۵ رابطه معنادار معکوس وجود دارد. بدین معنی که هر چه سن دانش آموزان بالاتر بوده گرایش آنان به مسائل سیاسی کمتر شده است.

برای سنجش تفاوت بین برنامه های ترجیحی در تلویزیون و گرایش سیاسی از تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است که نتایج حاصل در جدول شماره ی ۴ گزارش شده است.

جدول شماره ی ۳: نتایج تفاوت بر نامه های ترجیحی در تلویزیون و گرایش سیاسی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه ی آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	معنی داری
بین گروه ها	گرایش سیاسی	۸/۲۱۸	۱۵	۰/۵۴۸	۱/۲۹۸	۰/۲۰۳
درون گروه ها		۱۰۹/۷۷۱	۲۶۰	۰/۴۲۲		
کل		۱۱۷/۹۹۰	۲۷۵			

همان گونه که جدول شماره ۳ نشان می دهد، مقدار F محاسبه شده به میزان $۱/۲۹۸$ در درجه ی آزادی ۱۵ به ۲۶۰ در سطح ۹۵ درصد و بالاتر معنی دار نبوده است؛ بنابراین فرضیه های صفر تأیید و فرضیه پژوهشگر رد شود و می توان گفت، بین گروه هایی که برنامه های تلویزیونی گوناگونی را ترجیح می دهند در زمینه ی گرایش سیاسی تفاوت معنی داری وجود ندارد. برای سنجش تفاوت بین برنامه های ترجیحی در ماهواره و گرایش سیاسی از تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد و نتایج حاصل در جدول شماره ۴ گزارش شده است.

جدول شماره ۴: نتایج تفاوت بر نامه های ترجیحی در ماهواره و گرایش سیاسی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه ی آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	معنی داری
بین گروه ها	گرایش	۱۰/۶۷۱	۱۳	۰.۷۸۳	۱/۹۱۲	۰.۰۲۹
درون گروه ها	سیاسی	۱۰۱/۱۱۱	۲۴۷	۰.۴۰۹		
کل		۱۱۱/۲۸۷	۲۶۰			

همان گونه که جدول شماره ۵ نشان می دهد، مقدار F محاسبه شده به میزان $۱/۹۱۲$ در درجه ی آزادی ۱۳ به ۲۴۷ در سطح ۹۵ درصد و بالاتر معنی دار نبوده است؛ بنابراین فرضیه ی صفر تأیید و فرضیه پژوهشگر رد می شود و می توان گفت، بین گروه هایی که برنامه های ماهواره ای گوناگونی را ترجیح می دهند در زمینه ی گرایش سیاسی تفاوت معناداری وجود ندارد. برای سنجش تفاوت دختران و پسران در زمینه ی گرایش سیاسی از آزمون تی استفاده شد و نتایج حاصل در جدول شماره ۵ گزارش شده است.

جدول شماره ۵- نتایج تفاوت بین دختران و پسران در زمینه ی گرایش سیاسی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین خطای معیار
سن	مرد		۱۲۶	۲/۸۶۰۹	۰.۶۶۹۷۲	۰.۰۶۶۹۵
	زن		۱۵۱	۲.۷۱۴۶	۰.۶۴۵۷۹	۰.۰۵۲۵۵

۹۵٪ تفاوت فاصله ی اطمینان

آزمون لون در خصوص برابری واریانس ها	(آزمون t برای برابری میانگین ها)								
	F	معنی داری	آزمون t	درجه آزادی	معنی داری دو دامنه	تفاوت میانگین	تفاوت خطا معیار خطا	٪۹۵ تفاوت فاصله ی اطمینان	
								Lower	Upper
برابری واریانس ها با فرض واریانس برابر	.133	.716	1.846	275	.066	.1463	.07925	-0.00970	.30232
برابری واریانس با فرض واریانسهای نا برابر			1.840	262.521	.067	.1463	.07951	-0.01025	.30286

با توجه به نتایج جدول شماره ی ۵ در خصوص فرضیه ی "بین جنسیت دانش آموزان و نوع گرایش سیاسی آنان تفاوت وجود دارد" از آزمون تی مستقل استفاده شد و با توجه به اینکه نتایج آزمون لون بزرگ تر از $0/05$ بوده، فرض نابرابری واریانس ها مدنظر قرار گرفته و تی محاسبه شده به میزان $1/840$ درصد و معنی داری $0/067$ نشان می دهد که بین دختران و پسران در سطح 95 درصد و بالاتر تفاوت معنی داری وجود ندارد.

برای بررسی میزان رابطه ی کلیه ی متغیرهای مستقل و مشارکت سیاسی از رگرسیون چند متغیره استفاده شد و کلیه متغیرهای مستقل با روش enter توأم وارد معادله رگرسیون شد که پس از این کار R محاسبه شده برابر با $0/602$ بود و با کسر آن از حداکثر رابطه یعنی 1 مشخص شد که $0/398$ درصد از رابطه را متغیرهای در نظر گرفته شده تبیین نمی کنند که این مقدار مربوط به ضریب خطا و متغیرهای خارج از معادله است؛ و $0/602$ درصد از رابطه توسط متغیرهای در نظر گرفته شده تبیین می کنند. مجذور R نشان می دهد که کل تغییرپذیری مربوط به متغیرهای منظور شده در این پژوهش $362/$ است و بقیه ی تغییرپذیری مربوط به متغیرهای خارج از معادله است. براساس وزن بتای محاسبه شده در رگرسیون (جدول شماره ی ۷). بیشترین میزان تأثیرگذاری بر متغیر وابسته با میزان $0/304$ مربوط به گرایش سیاسی همسالان بوده و پس از آن به ترتیب $0/287$ برای گرایش سیاسی خانواده، $0/197$ برای تأثیر کتاب، مسؤلان و دبیران، $0/075$ برای برنامه مورد پسند در ماهواره، $0/095$ - برای سن، $0/029$ مربوط به نوع برنامه ترجیحی و در نهایت $0/008$ - برای جنسیت به دست آمد.

جدول شماره ۶: محاسبه ی ضرایب غیر استاندارد، استاندارد، T، و سطح اطمینان

الگو	ضرایب غیر استاندارد	ضرایب استاندارد شده	T	سطح اطمینان		
	B	خطای معیار	بتا			
1	ثابت	1.941	.595	3.260	.001	
	گرایش سیاسی خانواده	.203	.039	.287	5.163	.000
	گرایش سیاسی گروه همسالان	.234	.043	.304	5.444	.000
	تأثیر کتاب، مسئولان و دبیران	.147	.042	.197	3.532	.000
	سن	-.061	.033	-.095	-1.861	.064
	جنسیت	-.010	.069	-.008	-.148	.882
	اولویت اول در نوع برنامه ترجیحی	5.510E-03	.010	.029	.558	.577
	برنامه مورد پسند در ماهواره	1.852E-02	.013	.075	1.422	.156

نتیجه گیری

برای سنجش فرضیه "وجود رابطه در بین گرایش سیاسی خانواده ی دانش آموزان و گرایش سیاسی آنان" از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد و بررسی آماری متغیرهای دخیل نشان می دهد که در سطح اطمینان ۹۹ درصد و بالاتر بین این دو رابطه ی معناداری وجود دارد. بنابراین، میزان گرایش های سیاسی والدین بر گرایش های سیاسی دانش آموزان تأثیر زیادی می گذارد به طوری که اکثر دانش آموزان از گرایش های سیاسی والدین تبعیت می کنند. در فرضیه دوم بیان شد که "بین گرایش سیاسی همسالان و گرایش سیاسی دانش آموزان رابطه وجود دارد"، برای سنجش این فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد و بررسی آماری نشان داد که در سطح اطمینان ۹۹ درصد و بالاتر بین این دو متغیر دخیل رابطه ی معناداری وجود دارد، زیرا گروه همسالان نقش بسیار مهمی در جامعه پذیری سیاسی و مشارکت فرد در جامعه دارند، افراد را برای ایفای مسئولیت های گوناگون آماده می سازند و به

آنها می آموزند که با مشارکت در روند تصمیم گیری اجتماعی و سیاسی می توانند در تعیین سرنوشت کشور خود شرکت کنند.

در فرضیه سوم عنوان شد که بین موضوعات کتاب درسی، نوع برخورد مسئولان و دبیران و گرایش سیاسی دانش آموزان رابطه وجود دارد. برای سنجش این فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است و بررسی آماری این متغیر نشان می دهد که در سطح اطمینان ۹۹ درصد و بالاتر بین مطالب کتاب درسی، نوع برخورد مسئولان و دبیران و گرایش سیاسی دانش آموزان رابطه ی معناداری وجود دارد. بنابراین می توان گفت که مطالب کتاب های درسی، برخورد مسئولان و دبیران مدرسه باعث افزایش گرایش های سیاسی دانش آموزان می شود، زیرا بعد از خانواده دومین مرحله اجتماعی شدن فرد در مدرسه و نظام آموزشی طی می شود، در نتیجه بخش دیگری از شخصیت، گرایش ها و ارزش های فرد در این مرحله شکل می گیرد. علاوه بر این، کسب مهارت برای انجام دادن اعمال سیاسی نیز در مدرسه محقق می شود. معلمان در کنار والدین مهم ترین راهنمایان کودک به شمار می روند و کسانی هستند که کودک آنها را سرمشق زندگی خویش قرار می دهد و سخنان آنان را معمولاً بدون چون و چرا امری مطلوب تلقی می کند. در نتیجه مدرسه و نظام آموزشی این توانایی را دارند که فرد را به راحتی در مقابل خانواده و اجتماع بزرگ تر قرار دهند یا او را به اجتماع و خانواده علاقه مند سازند. مدرسه در زمینه ی نظام سیاسی در دو جهت عمل می کند: ۱- ایجاد گرایش منفی یا مثبت به نظام و عمل سیاسی در دانش آموزان ۲- ایجاد مهارت برای انجام دادن عمل سیاسی. بنابراین هر نظام سیاسی در صورتی که بخواهد دوام داشته باشد باید به طور مداوم متوجه نظام آموزشی باشد. مسیر بسیاری از جوامعی که نظام آموزشی آنها به جای تربیت افراد سازگار با نظام سیاسی، افراد ناسازگار تربیت می کنند، در نهایت به تغییر نظام می رسد.

برای سنجش فرضیه های ۴ و ۵ در خصوص رابطه در بین نوع برنامه های ترجیحی در تلویزیون و ماهواره و گرایش سیاسی دانش آموزان از تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است، نتایج نشان داد که هیچ گونه تفاوت معناداری بین نوع برنامه های ترجیحی در تلویزیون و ماهواره و گرایش سیاسی دانش آموزان وجود ندارد. امروزه به دلیل اینکه دانش آموزان انواع گوناگون اطلاعات را از راه های دیگری کسب می کنند و روزنامه ها، کتابها، فیلم ها، موسیقی ضبط شده و مجلات عمومی در ایجاد گرایش های سیاسی در آنها نقش دارند. نوع برنامه های تلویزیون و ماهواره بر گرایش سیاسی دانش آموزان تأثیر چندانی ندارد.

در فرضیه ششم عنوان شد که بین سن دانش آموزان و گرایش سیاسی آنها رابطه وجود دارد. برای سنجش این فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد و نتایج نشان داد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد بین سن دانش آموزان و گرایش سیاسی رابطه معکوس وجود دارد. به این معنی که هر چه سن دانش آموزان بالاتر بوده گرایش آنان به مسائل سیاسی کمتر شده است، در نتیجه می توان گفت که با افزایش سن، شباهت نگرش های دانش آموز به نگرش های والدین به تدریج کمتر می شود؛ شاید علت این امر پخته تر شدن دانش آموزان در محیط خارج از خانه و کسب استقلال بیشتر باشد.

در فرضیه هفتم عنوان شد که بین جنسیت دانش آموزان و نوع گرایش سیاسی آنان تفاوت وجود دارد. برای سنجش این فرضیه از آزمون تی استفاده شد و با توجه به اینکه نتایج آزمون لون بزرگ تر از $0/05$ بود، فرض نابرابری واریانس مدنظر قرار گرفت و میزان محاسبه شده 1840 با معنی داری $0/067$ بود که نشان می دهد بین دختران و پسران در سطح ۹۵ درصد و بالاتر تفاوت معنی داری وجود ندارد. بنابراین می توان گفت که با توجه به آگاهی افراد و پیشرفت وسایل ارتباط جمعی، دو جنس به هم نزدیک شده اند و اختلاف آنها از نظر گرایش سیاسی از بین رفته است.

راهکارها و راهبردها

همان طور که نتایج نشان داد، گروه همسالان، خانواده، کتاب های درسی، مسئولان و دبیران بالاترین تأثیر را بر گرایش سیاسی دانش آموزان دارند، لذا با دستکاری دوستان و افزایش ارتباط آنان می توان گرایش سیاسی دانش آموزان را افزایش داد. بنابراین به والدین توصیه شود به فرزندان خود کمک کند تا در انتخاب دوستان احتیاط و دقت لازم را به عمل آورند، در عین حال، مدارس و ارگان های تصمیم گیری می باید صواب دیدهای خود را در قالب گروه عملی کنند، چرا که افراد از یکدیگر تأثیر می پذیرند و با توجه به اهمیت بحث گرایش سیاسی در بین دانش آموزان و انتظاری که از عملکرد آنان می رود، تقویت جنبه های انگیزشی که باعث بهبود این عملکرد خواهد شد باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد. به این ترتیب می توان گرایش سیاسی را در بین دانش آموزان تقویت کرد. دانش آموزان در حیطه ی گرایش سیاسی باید به خویشتن اعتماد کنند. به گونه ای باشد که نگران برداشت دیگران در مورد خود نباشند و نگاه بر چسب گونه به فعالیت آنها از بین برود. آگاه کردن دیگران از امور مربوط به گرایش های

سیاسی می تواند به کمرنگ ساختن این برچسب ها کمک کند. فعالیت در تشکل های مستقل دانش آموزی بدون تردید زمینه شناخت بیشتر افراد از فعالیت سیاسی خواهد شد، لذا برنامه ریزی دقیق در تشکل ها و در نظر گرفتن اهداف معین، گرایش دانش آموزان را تضمین خواهد کرد؛ بنابراین باید به این مقوله توجه بیشتری شود. همچنین، باید بین آموزش های خانواده، مدرسه و جامعه همسویی و هماهنگی لازم وجود داشته باشد؛ ارگان های صدا و سیما و مطبوعات باید در موضع گیری های سیاسی و آموزش های مختلف با مدارس و خانواده ها همکاری همه جانبه داشته باشند؛ باید دانش آموزان آزادی بیان در مورد مسائل سیاسی داده شود؛ سطح آگاهی خانواده و مدرسه را باید با آموزش سیاسی بالا برد و از طریق مربیان امور تربیتی و مشاوران به دانش آموزان اطلاعات روشن سیاسی داده شود؛ همچنین لازم است از نظرات دانش آموزان در مورد مسائل سیاسی با گشاده رویی استقبال شود و دانش آموزان به اجرای تحقیقات سیاسی تشویق و ترغیب شوند.

منابع فارسی

- اباذری، ی. (۱۳۷۷). خرد جامعه شناسی. تهران: طرح نو.
- ریتزر، ج. (۱۳۷۴). نظریه های جامعه شناختی در دوران معاصر. محسن ثلاثی، انتشارات علمی. چاپ اول.
- سگالن، م. (۱۳۷۰). جامعه شناسی تاریخی خانواده. ترجمه ی حمید الیاسی. نشر مرکز چاپ اول.
- ساروخانی، ب. (۱۳۷۲). روش های تحقیق در علوم اجتماعی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. جلد اول.
- ساروخانی، ب. (۱۳۷۰). فرهنگ آلن بیرو. ترجمه ی باقر ساروخانی. تهران: انتشارات کیهان. چاپ چهارم.
- قوام، ع. (۱۳۷۱). توسعه سیاسی و تحول اداری. تهران: نشر توس.
- میرزایی، خ. (۱۳۸۸). پژوهش، پژوهشگری و پژوهش نامه نویسی. چاپ اول. تهران: انتشارات جامعه شناسان.
- معین، م. (۱۳۸۳). فرهنگ فارسی یک جلدی کامل. تهران: ساحل.

منابع انگلیسی

- Blav, P. (1964). **Excnnange and power in social Life**. New York.
- Brady, H. E, S. V. (1995). **Beuomd SES: A Resource Model of Participation** the American Political Science Review. Vol.89, No.2.
- Colins, R. (1981). **The Micro Foundations of Macro Sociology** **American Journal of Sociology**. vol.86, No.5.
- Dowse, R and Hughes, J. (1974). **Girl, boy and politics**. British.

